

SOCIETATEA CIVILĂ ȘI BUNA GUVERNARE: CAZUL REPUBLICII MOLDOVA

Carolina BUDURINA-GOREACII

Universitatea de Stat din Moldova

În acest articol este abordată importanța participării instituțiilor societății civile din perspectiva analizei tradiționale la cea de guvernare sau de bună guvernare. Instituțiile societății civile joacă un rol important pe arena politică națională și internațională. Relațiile dintre stat și societatea civilă s-au schimbat. Societatea civilă influențează asupra elaborării politicilor comunitare, implicării în procesul de luare a deciziilor, acționând în conformitate cu principiile de bună guvernare în sine, în special prin asigurarea unui dialog deschis privind necesitățile cetățenilor și îmbunătățirea nivelului de trai al acestora.

Cuvinte-cheie: *societate civile, politici locale, dezvoltarea comunității, guvernare, democratizare, cetățeni.*

CIVIL SOCIETY AND GOOD GOVERNANCE. CASE REPUBLIC OF MOLDOVA

In this article we will address the importance of participation of civil society institutions from the perspective of the traditional analysis to governance or good governance. Civil society institutions play an important role in national and international policy arena. Relations between the state and civil society have changed. Civil society influences the community policy making, involvement in making decisions, acting in accordance with principles of good governance itself, in particular by ensuring an open dialogue on the needs of citizens and improving their living standards.

Keywords: *civil society, local policies, community development, governance, democratization, citizens.*

Introducere

Tranziția spre democrație în Republica Moldova este un proces lent. Instabilitatea politică, tergiversarea soluționării conflictului transnistrean, dezvoltarea economică slabă au generat neîncrederea în conducerea actuală în rândul cetățenilor și au provocat retragerea semnificativă a acestora din viața societății. În plus, o parte substanțială a forței de muncă activă a părăsit țara în căutarea oportunităților economice mai bune în străinătate*.

În aceste condiții, rolul societății civile, reprezentat în mare parte de organizații non-guvernamentale (ONG-uri), este să mențină integritatea teritorială a țării, să asigure securitatea acesteia în plan extern, să promoveze coexistența pașnică a minorităților etnice de pe ambele maluri ale Nistrului. Eforturi considerabile se depun de asemenea în consolidarea democratizării Republicii Moldova, în dezvoltarea economică și asigurarea egalității de gen a populației, toate acestea contribuind la obiectivul general de fortificare a unei societăți democratice durabile, bazate pe statul de drept și principiul bunei guvernări.

În prezent, în Republica Moldova sunt înregistrate peste 8000 de organizații ale societății civile, dintre care se estimează că circa 100 de ONG-uri sunt implicate activ în implementarea de proiecte. Numărului redus de ONG-uri în desfășurare de activități se explică prin indiferența și apatia generală a oamenilor, neîncrederea în autoritățile publice și nivelul scăzut de credibilitate privind eficiența producerii unor schimbări pozitive în societate, sub semnul întrebării fiind pus și gradul de neafiliere politică a sectorului ONG [12, p.32-33]. Cu toate acestea, există ONG-uri importante care au reușit să realizeze proiecte semnificative în Republica Moldova și au obținut rezultate frumoase.

În acest articol ne propunem să determinăm activitatea societății civile, în acest context fiind abordate cinci aspecte principale:

- integritatea teritorială și asigurarea securității țării;
- coexistența pașnică a minorităților etnice din întreaga țară;
- democratizarea și dezvoltarea economică a țării;
- asigurarea egalității de gen a populației sale;
- dezvoltarea personală și programe pentru tineri.

* Principalele destinații pentru forța de muncă din Moldova sunt Europa de Vest (în principal, Italia, Spania și Portugalia), Federația Rusă, Ucraina și Israelul).

În prezentarea noastră privind funcționarea societății civile nu ne propunem prin orice mijloace să specificăm în exhaustivitate ONG-urile care activează în fiecare dintre aceste domenii și nici să subliniem proiectele fiecărui ONG desfășurate într-un domeniu specific. Vom focusa investigația noastră pe evidențierea activității unor ONG-uri, care sunt, probabil, mai bine cunoscute, fie datorită poziționării lor în raport cu altele, fie datorită proiectelor pe care le-au desfășurat și rezultatelor obținute.

Integritatea teritorială și asigurarea securității țării

Asociația Promo-LEX [13] este o organizație nonguvernamentală cu accent pe promovarea valorilor democratice și punerea în aplicare a standardelor recunoscute la nivel internațional în Republica Moldova. Promo-LEX este formată din activiști pentru drepturile omului care luptă pentru o schimbare în cadrul societății, promovarea democrației și împotriva încălcărilor drepturilor omului în Republica Moldova. Promo-LEX lucrează direct cu funcționarii publici, reprezentanți ai societății civile și alți beneficiari din regiunea transnistreană, oferind consultații juridice pentru cetățenii obișnuiți și organizând traininguri, advocacy etc. pentru producerea de schimbări la nivel guvernamental de pe ambele maluri ale Nistrului. Încălcări grave ale drepturilor omului au fost aduse de către Promo-LEX în atenția Curții Europene pentru Drepturile Omului [10]. Mai mult decât atât, în cadrul Programului său privind Drepturile Omului și Litigare Strategică, Promo-LEX organizează un șir de evenimente privind provocările pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale în regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

Chiar dacă documentele naționale prevăd asigurarea securității naționale și menținerea integrității teritoriale, totuși soluționarea conflictului transnistrean nu a fost posibilă până în prezent. Chiar dacă problema pare a fi mai mult de ordin politic, totuși tergiversarea rezolvării diferendului afectează tot mai mult nivelul de trai al populației de pe malul stâng al Nistrului. Cetățenii de acolo se confruntă cu un șir de probleme privind incluziunea socială, participarea democratică la procesul de luare a deciziilor, dar și dreptul lor la exprimare. Astfel, asistența și suportul oferit din partea instituțiilor societății civile este evident. Consultările juridice, instruirile, campaniile de informare privind sensibilizarea cetățenilor asupra necesităților și identificarea metodelor de îmbunătățire a situației se regăsesc pe agenda activităților desfășurate de către reprezentanții ONG-urilor din Republica Moldova.

Numărul grupurilor de inițiativă și al ONG-urilor din regiunea transnistreană este destul de redus, iar activitățile pe care le desfășoară sunt modeste, fie din cauza intimidării din partea autorităților „nistrene”, fie a problemelor privind transferurile financiare venite din partea donatorilor prin intermediul băncilor din stânga Nistrului, care își au stabilite propriile reguli de administrare.

Considerăm că în acest caz ar trebui să fie întreprinse mai multe măsuri colective de către ONG-urile de pe ambele maluri ale Nistrului, care, identificând anumite mecanisme sau politici locale de monitorizare, participare și implicare în procesul decizional, vor fi capabile ulterior să producă anumite schimbări pozitive – fie pe segmentul consolidării dialogului între autorități, fie privind mobilizarea cetățenilor de a se implica mai activ la nivel local, regional și național întru consolidarea încrederii reciproce și fortificării integrității teritoriale a țării.

Coexistența pașnică a minorităților etnice din întreaga țară

Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului (CReDO) [4], este o organizație non-profit care activează în domeniul drepturilor omului, advocacy și democratizare a societății civile. Aceasta acționează cu atitudine civică în rezolvarea problemelor de importanță publică, ceea ce implică instrumente, cum ar fi inițiative publice, lobby și advocacy. Acest ONG a jucat un rol important în ce privește eforturile comune ale societății civile pentru a crea un Consiliu Național de Participare și Consiliul Național al ONG-urilor din Republica Moldova, astfel încât cetățenii să-și exprime necesitățile lor în fața guvernului; unele ONG-uri au câștigat dreptul de a participa la ședințele parlamentare selectate.

Centrul de Tineret Pilgrim-Demo vizează dezvoltarea societății civile și a instituțiilor democratice din Găgăuzia* prin participarea activă a tinerilor în viața politică, economică și socială, prevenirea tuturor formelor de discriminare, promovarea principiilor toleranței și a dialogului intercultural, precum și dezvoltarea cooperării cu organizațiile internaționale de tineret. Proiectele sale includ promovarea unor alegeri libere și

* Găgăuzia este o regiune autonomă din sudul Republicii Moldova, populată de descendenții triburilor turce, dar care sunt de religie ortodoxă.

corecte în diferite regiuni ale Republicii Moldova, în special în Gagauzia [16], prin campanii de informare și monitorizare a alegerilor [9].

Populația din Moldova vorbitoare de limbă rusă gravitează în jurul *Congresului Comunităților Ruse din Moldova* [2] și *Ligii Tineretului Rus în Republica Moldova* [11]. Aceste ONG-uri vizează protejarea minorității etnice ruse din Republicii Moldova și obținerea recunoașterii limbii ruse ca a doua limbă de stat; ele manifestă rezistență împotriva ideii de unificare a Moldovei cu România.

Centrul Național al Romilor este o organizație care lucrează cu și pentru persoanele de etnie romă și are scopul de a combate stereotipurile existente, pentru a îmbunătăți imaginea romilor și a oferi oportunități pentru integrarea lor deplină în societatea moldovenească. Centrul organizează mese rotunde și traininguri cu participarea persoanelor de etnie romă (și nu doar), organizează cercetări de teren și publică articole, rapoarte cu informații despre beneficiile sociale și educaționale. Centrul asigură asistență pentru femeile de etnie romă cu privire la participarea lor la viața publică și asistă membrii comunității romă la identificarea și ocuparea locurilor de muncă. Organizația este preocupată de respectarea drepturilor omului și democratizarea instituțiilor de stat, în vederea îmbunătățirii situației romilor din Republica Moldova. Printre proiectele recente se numără „Responsabilizarea comunităților rurale” și „Elaborarea politicilor pentru romi la nivel local”.

ONG-urile care lucrează cu și pentru diferite grupuri etnice sunt dispersate și nu cooperează între ele, în pofida obiectivelor declarate privind promovarea coexistenței pașnice între popoarele etnice din țară. Lipsa de cooperare este de multe ori un rezultat al dependenței de finanțarea externă și al necesității de a satisface cerințele și prioritățile programelor de finanțare ale donatorilor, care, deseori, rezultă în scopuri și dificultăți incompatibile. În același timp, fiecare dintre aceste ONG-uri sunt unicele organizații care reușesc să reunească în cadrul activităților sale minorități etnice majore ale Republicii Moldova, iar acest lucru are potențialul de a deveni forță constructivă puternică în democratizarea în continuare a Republicii Moldova, asigurând respectarea drepturilor umane, indiferent de etnie.

Democratizarea țării și dezvoltarea economică

Institutul pentru Drepturile Omului (IDOM) [14] este o organizație independentă, non-profit care vizează protecția drepturilor omului. IDOM monitorizează respectarea angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova în calitate de membru al Organizației Națiunilor Unite (ONU), al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), al Consiliului Europei etc. Astfel, printre obiectivele sale se numără asistența, educarea, promovarea și protejarea drepturilor și libertăților omului prevăzute în legislația națională și în angajamentele internaționale. IDOM lucrează cu grupuri deosebit de vulnerabile, cum ar fi persoanele cu dizabilități, deținuții sau cei infectați cu HIV/SIDA, informându-i astfel asupra drepturilor lor și acordându-le asistență. În același timp, IDOM desfășoară campanii educaționale ale societății care promovează toleranță și non-discriminare pentru aceste grupuri. Cazuri grave de încălcare a drepturilor omului ce au loc în cadrul acestor grupuri sunt aduse la cunoștința autorităților. „Reducerea impactului infecției HIV în Republica Moldova” și „Monitorizarea respectării drepturilor omului a consumatorilor de droguri în Republica Moldova” sunt printre proiectele sale cele mai recente.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS Viitorul) [1] este o instituție de cercetare, educație și sensibilizare, care activează în diverse domenii, cum ar fi analiza economică, politici de cercetare, planificare strategică și management. IDIS Viitorul acționează ca o platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției la economia de piață, de democratizarea societății din Republica Moldova și de integrarea europeană.

Desfășurarea activităților privind fortificarea instituțiilor democratice, dezvoltarea spiritului de responsabilitate printre politicieni, funcționari publici și cetățenii țării, consolidarea societății civile, gândirea critică și promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise constituie obiectivele prioritare ale organizației. De-a lungul anilor, ONG-ul a dezvoltat o nouă opțiune politică, a generat un dialog politic și o comunicare inter-sectorială, a venit cu noi inițiative privind soluționarea conflictului transnistrean. „Consolidarea dialogului public-privat prin intermediul agendei naționale a businessului în Republica Moldova” (Departamentul Economie de piață funcțională); „Suport administrației publice locale pentru a elabora și actualiza strategii de dezvoltare socioeconomică LOT 3” (Departamentul Buna guvernare în sectorul public); „Promovarea educației incluzive la nivel local în Republica Moldova prin schimbarea atitudinii față de integrarea copiilor cu dizabilități” (Departamentul Societate competitivă) se numără printre proiectele sale în curs de desfășurare.

Centrul Național de Asistență și Informare CONTACT [18] este o organizație neguvernamentală care își focusează activitatea pe susținerea proceselor democratice din societate, edificarea societății civile prin încurajarea inițiativelor civice. Centrul este, de asemenea, activ în dezvoltarea și consolidarea societății civile și susținerea proceselor de coaliție a organizațiilor nonguvernamentale, promovarea principiilor și valorilor democratice în Republica Moldova. ONG-ul a desfășurat și o Campanie de Educație Electorală în întreaga țară „Alege conștient! Alege liber!”. Mai recent, în contextul proiectului „Participarea femeilor din zonele rurale de pe ambele maluri ale Nistrului la dezvoltarea comunității”, Centrul CONTACT, în colaborare cu Centrul ILS din Tiraspol, a organizat un șir de activități cu participarea femeilor de pe ambele maluri ale Nistrului. Proiectul a avut ca obiectiv să încurajeze femeile să se implice mai activ în procesul de luare a deciziilor la nivel local, dar și să consolideze încrederea între femeile de pe ambele maluri ale Nistrului.

Astăzi Republica Moldova se află într-o fază activă de democratizare, iar măsurile ce se întreprind de către autorități privind integrarea europeană a țării devin un scop tot mai real de a fi atins. Recunoaștem că există încă un șir de angajamente din partea țării care urmează a fi îndeplinite în procesul de integrare, iar problemele principale discutate de către înalții demnitari europeni necesită a fi soluționate până ca această integrare să se producă.

Printre aceste probleme pot fi menționate: lipsa de respect față de statul de drept, economia tenebră, migrația, slaba armonizare a legislației naționale la standardele Uniunii Europene etc. În acest sens, recunoaștem că eforturile autorităților guvernamentale sunt evidente, însă ritmul în care se produc aceste schimbări este unul destul de lent. Spre regret, cetățenii țării continuă să aprecieze mai puțin pozitiv politicile și măsurile de eradicare a sărăciei, iar promisiunile făcute de către înalții demnitari sunt privite cu neîncredere de majoritatea populației țării.

Astăzi instituțiile societății civile devin mai sensibile la factorul umanitar privind informarea, instruirea cetățenilor asupra problemelor ce țin de dezvoltarea economică și democratizarea țării. Observăm o tendință crescândă a ONG-urilor de a oferi instruire și a implica oamenii în diverse programe și proiecte de lobby și advocacy. Totuși, schimbările economice ce se produc ca rezultat al activităților desfășurate nu au o acoperire națională, deseori acestea limitându-se la o localitate, regiune și pe un segment limitat de persoane. Lipsește și o coerență, continuitate a programelor implementate, deseori acestea fiind limitate sau stopate fie din cauza unei pregătiri profesionale reduse, fie din lipsa resurselor financiare.

Considerăm că o soluție potrivită în acest sens ar fi implicarea cetățenilor în programe de antreprenariat social, prin oferirea unor facilități de dezvoltare a micului business și o mai multă susținere din partea statului.

Asigurarea egalității de gen a populației

Centrul „Parteneriat pentru dezvoltare” [5] este specializat în încurajarea participării politice a femeilor și în monitorizarea de gen în cadrul celor trei alegeri naționale și, respectiv, al celor două alegeri locale din ultimii patru ani, în scopul de a înțelege mai bine aspectele legate de egalitatea de gen în cadrul procesului electoral național [3]. Pentru aceasta, Centrul a monitorizat reprezentarea femeilor pe listele de candidați și în funcții de conducere la alegeri, adițional prin participarea la monitorizare a femeilor în cadrul campaniei electorale privind procesele alegerilor [17]. Acest proiect a avut un succes fără precedent în Republica Moldova, în cadrul lui fiind furnizate informații noi și utile pentru continuarea cercetărilor. Alte proiecte, inclusiv organizarea de traininguri de leadership pentru femeile din zonele rurale, precum și elaborarea unor materiale informative înainte de alegeri sunt măsurile care urmează a fi întreprinse de către diferite părți electorale (comisii electorale centrale, partide politice, mass-media), în scopul de a promova egalitatea deplină între femei și bărbați în perioada electorală.

Clubul politic al femeilor 50/50 [6] este un alt important ONG din Moldova care este preocupat de promovarea femeilor în politică și vizează încurajarea lor de a participa activ în viața social-politică pe plan local, național și internațional. Acest ONG a implementat pe parcursul mai multor ani, într-o versiune adaptată a proiectului norvegian „Femeile pot reuși”, mai multe activități la nivel local, regional și național cu implicarea reprezentanțelor din diverse sfere cu scopul de a crește participarea femeilor la procesul decizional în viața politică a țării. Un proiect specific pentru femeile de etnie romă a fost de asemenea implementat.

Gender-Center [8] este un ONG de cercetare și de instruire, cu o echipă profesionistă de membri din diferite domenii de cercetare axate pe probleme de gen și dezvoltare. Misiunea sa este de a promova egalitatea de gen ca unul dintre principiile de bază pentru consolidarea democrației în societatea moldovenească. Gender-Center este activ la nivel național și internațional în domeniul egalității de gen, activitățile sale fiind focusate

pe abordarea problemelor de gen pornind de la educația electorală a femeilor și a celor ce vizează violența domestică, prin desfășurarea programelor pentru progresul social, juridic și economic al femeilor.

Realizările ONG-urilor care organizează activități privind egalitatea de gen sunt multe la număr, printre care: în prezent avem o doamnă în Parlamentul Republicii Moldova (dna L.Palihovici, vicepreședinte), un viceprim-ministru (dna N.Gherman, care este și ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene), 3 miniștri (dna M.Sandu, ministru al Educației; dna M.Babuc, ministru al Culturii; dna V.Buliga, ministrul Muncii, Protecției Sociale și Familiei).

Cu toate acestea, la momentul actual în instituțiile guvernamentale activează doar 20% femei, astfel încât eforturi în ce privește îmbunătățirea situației necesită a fi depuse. În acest sens, se implementează programe diverse în educația politiciilor de gen a funcționarilor publici și politicienilor, în special bărbați, concepute special pentru a aborda problemele oamenilor din Republica Moldova. De asemenea, există proiecte care susțin activitatea ONG-urilor direcționată spre crearea unei organizații de femei în cadrul partidelor din parlament, precum și pentru acordarea de sprijin suplimentar în ce privește renașterea unei „mișcări a femeilor”.

Dezvoltare personală și programe pentru tineri

Institutul de Instruire în Dezvoltare „Millenium” [7] este un centru educațional-metodic care implementează programe și proiecte în domeniul dezvoltării personale, organizaționale și comunitare, contribuind la soluționarea problemelor actuale ale societății prin promovarea relațiilor de parteneriat. Organizația implică activ tinerii în cadrul programelor de schimb de tineret, organizează instruirii, vizite de studiu, în parteneriat cu țările europene, din Caucaz, dar și cu cele din Europa de Sud-Est. Astfel, observăm un angajament civic și participare activă mai bună în rândul tinerilor, datorită schimbului de experiență, consolidării de capacități și promovării unui stil sănătos de viață.

Eco-Răzeni [15] este o organizație nonguvernamentală care-și propune ca scop să contribuie la dezvoltarea tinerilor pentru realizarea posibilităților lor intelectuale, sociale și spirituale. În același timp, grupul țintă, format în principal din tineri, este antrenat în formarea societății civile în Republica Moldova, în propagarea cunoștințelor și a experienței ce țin de armonizarea sistemului natură-om-societate, precum și în soluționarea problemelor educaționale. Recent, în cadrul Programului „Antreprenoriat Social” și-a început activitatea Întreprinderea socială „Floare de cireș” SRL, printre domeniile de activitate ale căreia se numără prestarea serviciilor de alimentație publică și cultivarea legumelor ecologice în seră.

Acesta este un program amplu de formare profesională care antrenează în sfera alimentației publice tineri cu dizabilități. În calitate de angajați, aceștia învață să prepare bucate și să servească clienții sau să cultive legume; astfel, își consolidează încrederea în sine și se pregătesc să îndeplinească cu succes rolul ce urmează să-l exercite în viitoarea lor familie și să devină lideri în comunitățile lor.

Crearea oportunităților de implicare a tinerilor în cadrul diverselor activități, programe și proiecte a devenit astăzi un fenomen imperativ pentru dezvoltarea democratică a țării. Astfel, considerăm că organizațiile nonguvernamentale care activează în domeniul dezvoltării personale a tinerilor trebuie să fie încurajate, susținute și consolidate pe plan local, regional, național și internațional pentru crearea unui viitor sigur al întregii populații.

Concluzie

Deși în Republica Moldova sunt înregistrate câteva mii de ONG-uri, totuși puține din ele sunt și funcționale. În acest articol am prezentat câteva elemente importante în peisajul ONG-urilor din Republica Moldova, care activează în mod activ în unul din cele cinci domenii: (1) integritatea teritorială și asigurarea securității țării; (2) coexistența pașnică a minorităților etnice în întreaga țară; (3) democratizarea țării și dezvoltarea economică; (4) asigurarea egalității de gen a populației; și (5) dezvoltarea personală și programe pentru tineri.

Ne-am propus să dăm exemple de ONG-uri care își desfășoară activitatea în unul sau altul din aceste domenii. Desigur, acestea nu constituie o listă completă a ONG-urilor care au implementat sau implementează proiecte în una sau altă zonă. Aceste ONG-uri vin doar să exemplifice natura celor cinci domenii. Cu toate acestea, în general există doar un număr mic de ONG-uri active, care au capacități și experiență în abordarea și soluționarea problemelor și necesităților identificate conform statutului și obiectivelor stabilite și proclamate de către fiecare organizație în parte.

În timp ce sistemul și reglementările legale privind activitatea asociațiilor obștești nu par să creeze impedimente serioase în buna desfășurare a activității ONG-urilor, totuși mai multe ONG-uri sunt dependente aproape

în întregime de finanțarea donatorilor. Aceasta duce la extinderea domeniilor de activitate a ONG-urilor, pentru a le face eligibile pentru finanțare de către diverși donatori. Pe de altă parte, aceasta implică lipsa de specializare temeinică și o experiență superficială în toate domeniile. Mai mult decât atât, lipsa de fonduri împiedică, de asemenea, continuitatea proiectelor implementate anterior. O propunere concretă în acest sens ar fi de a oferi instruire privind tehnicile de colectare de fonduri și mobilizarea finanțării interne.

Activitățile desfășurate de către ONG-uri se fac în limba de stat, ceea ce în mod implicit exclude participarea în ele a unui număr semnificativ de oameni, care nu cunosc și nu vorbesc destul de bine limba de stat. Aceștia sunt cei care îmbină două sau mai multe din caracteristicile prezentate mai jos:

- aparțin minorităților naționale, religioase și lingvistice;
- nu locuiesc în capitală, dar în localități (sate, regiuni etc.) populate în mare parte de persoane care aparțin grupurilor etnice.

Datorită diversității etnice, vârstei sau locului de trai, aceste persoane sunt aproape complet lipsite de orice protecție de către ONG-uri cu privire la drepturile lor politice, economice sau sociale. Astfel, susținerea activităților ONG-urilor care oferă ajutor și asistență în diferite limbi pentru Republica Moldova ar asigura o mobilizare a oamenilor rămași în prezent mai puțin în atenția ONG-urilor și, de cele mai deseori, în atenția guvernului.

O parte substanțială a ONG-urilor sunt concentrate în capitală. Deși sunt desfășurate anumite activități în zonele rurale, totuși acestea au mai mult un caracter periodic, decât unul constant. ONG-urile cu sediul în Chișinău urmează să susțină crearea unor rețele regionale sau locale în zonele rurale, pentru a sprijini dezvoltarea și funcționarea permanentă a ONG-urilor din afara capitalei, în primul rând din zonele îndepărtate de capitală, în nordul și sudul țării, a căror necesitate devine stringentă.

O societate democratică presupune existența unui sistem pluripartidist politic, o economie de piață competitivă, precum și mobilizarea cetățenilor pentru a deveni activi și responsabili. O societate civilă este puternică, iar organizațiile neguvernamentale eficiente doar atunci când sunt respectate drepturile omului și promovate valorile democratice și ale bunei guvernări, cu fortificarea normelor etice și morale, dar și cu sporirea responsabilității cetățenilor pentru comportamentul lor individual.

Sectorul societății civile din Republica Moldova s-a manifestat deja printr-o stare de schimbări pozitive în dezvoltarea comunitară, contribuind la agenda politică și economică a țării.

Astfel, susținerea în continuare a ONG-urilor atât de către guvernele naționale, cât și de comunitatea internațională este un imperativ al timpului, pentru a le permite desfășurarea în continuare a activităților lor în ce privește promovarea integrității teritoriale și asigurarea securității țării, menținerea și consolidarea coexistenței pașnice a minorităților etnice, dezvoltarea economică, susținerea tinerilor prin desfășurarea diverselor programe, asigurând în același timp o deplină egalitate între genuri a populației sale.

Bibliografie:

1. *Cine suntem*. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS Viitorul). [Accesat 19.04.2014]. Disponibil: <http://www.viitorul.org/pageview.php?l=ro&idc=253&t=/DESPRE-IDIS/Profil&year=&month=9&day=&page=3&>
2. Congresul Comunităților Ruse din Moldova (Конгресс Русских Общин Республики Молдова), [Accesat 21.04.2014]. Disponibil: <http://krorm.ru/about-us/goals.html>
3. *Delivering on Gender Equality in elections*. [Accesat 17.05.2014]. Disponibil: <http://www.progen.md/index.php?pag=proiecte&opa=view&id=134&tip=&start=&l=en>
4. *Despre Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului (CREDO)*. [Accesat 21.04.2014]. Disponibil: <http://www.credo.md/singlepage?id=7>
5. *Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”*. *Descriere succintă*. [Accesat 25.03.2014]. Disponibil: <http://www.progen.md/?pag=page&id=51&l=>
6. *Despre noi. Clubul Femeilor 50/50*, [Accesat 21.04.2014]. Disponibil: <http://club50.md/node/1>
7. *Despre Institutul de Instruire în Dezvoltare „Millenium”*. [Accesat 27.04.2014]. Disponibil: <http://www.millenium.md/despre.htm>
8. *Gender Center*. [Accesat 21.04.2014]. Disponibil: <http://www.gender-centru.md/en/about.html>
9. *Guaranteeing transparent Bascan through the best informing and extensive scrutiny* [Accesat 1.05.2014]. Disponibil: <http://www.piligrim-demo.org.md/index.php?go=activities&n=8>
10. *Hotărâri/ Promo-LEX*, [Accesat 27.04.2014]. Disponibil: <http://promollex.md/index.php?module=litigation&cat=1>

11. *Liga Tineretului Rus în Republica Moldova*. (Лига русской молодежи РМ) [Accesat 11.03.2014]. Disponibil: <http://www.ligarus.org/index.php/abus.html>
12. LUTSEVYCH, O. How to Finish a Revolution: Civil Society and Democracy in Georgia, Moldova and Ukraine. In: *Chatham House briefing paper*. London, January 2013, p. 32-33.
13. *Misiune*. Promo-Lex [Accesat 19.04.2014]. Disponibil: <http://promolex.md/index.php?module=about&item=62>
14. *Misiune, statut, strategie*. Institutul pentru Drepturile Omului (IDOM). [Accesat 22.04.2014]. Disponibil: http://idom.md/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=1&Itemid=356&lang=ro
15. *Misiuni și valori*. Eco-Răzeni. [Accesat 28.05.2014]. Disponibil: <http://ecorazeni.wordpress.com/about/misiune-si-valori/>
16. *Promoting the free and fair election in Gagauzia and Republic of Moldova*. [Accesat 17.04.2014]. Disponibil: <http://www.pilgrim-demo.org.md/index.php?go=activities&n=9>
17. SAHARNEANU, M., UNGUREANU, L., GHETU, E. *Imaginea femeii și a bărbatului în presa scrisă. Studiu de gen*. Chișinău, 2007. [Accesat 10.05.2014]. Disponibil: http://www.progen.md/files/4290_studiu_img_fb_presa.pdf
18. *Centrul Național de Asistență și Informare a ONG-urilor din Moldova*. CONTACT. *Scurt istoric*. [Accesat 18.04.2014]. Disponibil: http://contact.md/index.php?option=com_content&view=article&id=37&Itemid=82&lang=ro

Prezentat la 13.06.2014